

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשס"ז, 2007
מספר השאלון: 141,034103
117,118,024101

א ז ר ח ו ת

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (14×1) – 14 נקודות
פרק שני – $(9 \times 3) + (13 \times 1)$ – 40 נקודות
פרק שלישי – (12×2) – 24 נקודות
פרק רביעי – (11×2) – 22 נקודות
סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. חברת אוטובוסים נענתה לבקשתם של תושבי שכונה חרדית, להפעיל לשכונתם קו אוטובוסים ייחודי. בקו זה הונהגה הפרדה בין גברים לנשים בהתאם להשקפת עולמם של התושבים החרדים. על פי ההסדר החדש, הגברים עולים מהדלת הקדמית של האוטובוס ויושבים בחלק הקדמי של האוטובוס, ואילו הנשים עולות מהדלת האחורית ויושבות בחלקו האחורי. אחת מתושבות השכונה תבעה להפסיק את ההסדר משום שהוא משפיל ומבזה את הנשים. בתגובה לתביעה זו, השיב הדובר של חברת האוטובוסים כי ההסדר זה אינו פוגע בנוסעות, והנהגתו אף מממשת את ערך הסובלנות.

— ציין והסבר איזו זכות של הנשים נפגעה, לדעת תושבת השכונה, בגלל הסדר זה.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

— הסבר מהו עקרון הסובלנות, וכיצד הוא בא לידי ביטוי בהסדר שהנהיגה חברת

האוטובוסים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

2. באחת ממדינות אירופה היה נהוג חינוך חנם לאזרחים. המדינה מימנה את כל הוצאות מערכת החינוך, מגן הילדים ועד סיום הלימודים באוניברסיטה. לאחרונה הוחלט לקצץ את תקציב החינוך ולדרוש מהסטודנטים לשלם שכר לימוד עבור הלימודים באוניברסיטאות ובמכללות.

בתגובה להחלטה זו, השביתו ארגוני הסטודנטים את הלימודים במוסדות אלו ויצאו להפגנות סוערות מול משרדי החינוך והאוצר.

— ציין והסבר את הגישה החברתית-כלכלית שבאה לידי ביטוי במדיניות הממשלה לפני

הקיצוץ בתקציב החינוך.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

— ציין והסבר איזה סוג של מנגנון פיקוח וביקורת על השלטון הפעילו ארגוני

הסטודנטים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה בקצרה על שלוש מהשאלות 3-7.

3. בממשל פרלמנטרי הרשות המבצעת תלויה ברשות המחוקקת.
הבא שני ביטויים לתלות זו.
4. הצג שני חסרונות בקיום משאל עם במדינה דמוקרטית.
5. הסבר מהו עקרון "הדמוקרטיה המתגוננת", וציין תנאי אחד המאפשר לפסול רשימה מהתמודדות בבחירות לכנסת.
6. הצג שני הבדלים בין המשפט הפלילי למשפט האזרחי.
7. על כל אדם החי במדינה דמוקרטית מוטלות חובות כאדם וכאזרח.
הצג שתי חובות המוטלות על האדם כאזרח.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הצג הבדל אחד בין זכויות האדם לזכויות מיעוטים (זכויות קבוצה).
הגישה הליברלית הקיצונית והגישה הליברלית המתונה מבטאות מדיניות שונה כלפי זכויות מיעוטים במדינות דמוקרטיות. הסבר את ההבדל בין שתי הגישות בעניין זה.
9. הצג שני מאפיינים הכרחיים של בחירות דמוקרטיות.
הסבר יתרון אחד של שיטת הבחירות הרשימתית-יחסית לעומת שיטת הבחירות האישית-רובית.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה עליך לבחור באחד הקטעים (קטע 1 או קטע 2), ולענות על שתיים מהשאלות הקשורות לקטע שבחרת.

קטע 1

קרא בעיון את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

למרות הנטייה הרווחת לראות את שלטון הרוב כמהות הדמוקרטיה, לדעתי אין הוא מהותה אלא רק תנאי הכרחי לקיומה. לטעמי, הדמוקרטיה נועדה לשרת את האדם, להגן על זכויותיו ולשמור על כבודו. הרוב, המדינה ומוסדותיה צריכים לפעול למען האדם ולא להפך.

לצערי, יש מקרים שבהם הרוב מחוקק חוקים הפוגעים בזכויות אדם ואזרח. לדוגמה, בשנים האחרונות נחקקו בארצות-הברית בשם ביטחון המדינה חוקים הפוגעים בזכויות אדם ואזרח, למשל מתן היתר לרשויות השלטון לערוך חיפוש ברישומי הבנק, הבריאות והנסיעות של חשוד, בלי להזדקק לצו של בית משפט.

אני חושש שאם לא יוגבל כוחו של הרוב במדינת ישראל, אנו עלולים להגיע למצבים שבהם לדוגמה יפגע הרוב בחופש התנועה או בזכות ההצבעה של המיעוט. כלומר יש בכוחו של הרוב לסכן את זכויות המיעוט ואת זכויות היחיד, ולכן נדרש מנגנון לבלימתו. המנגנון הזה אינו יכול להיות בית המחוקקים [הכנסת], כי מי ששולט בו הוא הרוב עצמו, ואי-אפשר לסמוך עליו שידע להגביל את הכוח הנתון בידיו.

לדעתי, הפתרון הוא בחוקה. חוקה היא לא רק מערכת המסדירה את יחסי הרשויות בינן לבין עצמן, אלא גם מכשיר להגנה על זכויות אדם. החוקה יכולה להיות מנגנון יעיל הודות למעמד העליון שלה. אם יטען מישהו כי חוק מסוים או מעשה כלשהו של השלטון פוגע בזכותו החוקתית, בית המשפט הוא המוסד שיפרש את החוקה. בניגוד לבית המחוקקים, בית המשפט אינו חייב לשקף את דעת הקהל והוא אינו זקוק לציבור כדי להיבחר מחדש. נכון שחוקה ובית המשפט אינם פתרון מושלם המבטיח תמיד שמירה על זכויות אדם, אולם הם חשובים לבלימת הפגיעה בזכויות אלו.

(מעובד על פי מאמר מאת דן מרידור באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2/12/2003)

10. ציין והסבר את מובן (משמעות) הדמוקרטיה, לדעת כותב המאמר.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

11. הסבר מהי לדעת כותב המאמר הסכנה הנשקפת לדמוקרטיה, כאשר אין הגבלה על כוח

ההכרעה של הרוב בבית הנבחרים.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

12. הסבר מדוע, לדעת כותב המאמר, חוקה יעילה יותר מחוק רגיל כדי להגן על ערכי

הדמוקרטיה, ובית משפט יעיל יותר מבית מחוקקים למטרה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

/המשך בעמוד 5/

שים לב: אם ענית על שאלות הקשורות לקטע 1, עבור לעמוד הבא – פרק רביעי.

קטע 2

קרא בעיון את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות). רבים מהעולים שעלו לישראל בשנים האחרונות אינם יהודים ואינם רואים את עצמם כיהודים. אנשים אלה הם קרובי משפחה של יהודים, והם היו זכאים לעלות לארץ משום שחוק השבות קובע כי בני משפחה של יהודים זכאים לעלות לישראל גם אם הם עצמם אינם יהודים. עולים אלו לא עלו לישראל משום שהרגישו הזדהות עם היהודים או עם המדינה, אלא בחרו לעלות לישראל משום שהחיים בה נוחים יותר מחייהם במקומות שמהם הגיעו.

העלייה של יהודים לארץ היא אחת הדרכים העיקריות לביטוי הקשר שבין העם היהודי למדינת ישראל. מדינת ישראל זקוקה לעולים רבים ככל האפשר, ורוב יהודי בישראל הוא חיוני לקיום מדינה יהודית ריבונית ולעיצוב תרבותה על ידי רוב יהודי. יש שישתפקו במאפיינים אלו, אולם לדעתך גם מוטלת עלינו חובה לשמור על הזיקה שבין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות ולחזק את הקשרים ביניהם. אני חושש שאם נמשיך לאפשר ללא-יהודים רבים להגר לארץ ולקבל אזרחות ישראלית, נחליש את יכולתנו לשמור על אופייה היהודי של המדינה.

כבר כיום אפשר למצוא בישראל קבוצות הטוענות כי הקשר שבין המדינה לעם היהודי בכלל, וחוק השבות בפרט, פוגעים בזכויותיהם של האזרחים הלא-יהודים החיים במדינה, ולכן לדעתם יש לבטל לחלוטין כל קשר בין המדינה לעם היהודי. לדעתך, הגעתם של לא-יהודים נוספים תביא להתגברות הדרישה לויתור על המאפיינים היהודיים של המדינה, ולכן עלינו למנוע הגירה זו. ישראל אינה צריכה להפוך למדינה הקולטת בלא הבחנה את כל מי שמעוניין להגר אליה. לשם כך, עלינו לשנות את חוק השבות, כך שיאפשר רק ליהודים לקבל מיד אזרחות ישראלית. מי שאינו יהודי יוכל לקבל אזרחות ישראלית מלאה ושווה לפי הדרכים האחרות הקבועות בחוק האזרחות של מדינת ישראל.

(מעובד על פי מאמר מאתר ynet, 28/8/2002)

13. ציין מה הן שתי הגישות בנוגע לאופייה היהודי של מדינת ישראל, הנזכרות בקטע.

הסבר את הגישה שבה תומך כותב המאמר.

נמק את הסברך על פי הקטע.

14. ציין והסבר את סוג הזהות הלאומית (אתנית או פוליטית) של מדינת ישראל,

שכותב המאמר מתנגד לו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

15. בקטע מוצג הוויכוח המתנהל בישראל בשאלת העדפת היהודים בחוק השבות.

הסבר את שתי העמדות המוצגות בקטע בשאלה זו.

נמק את תשובתך על פי הקטע.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. בבריטניה הוקם בית ספר ייחודי, שתכנית הלימודים בו מדגישה את החינוך החברתי יותר מהישגים בלימודים. משרד החינוך הבריטי הוציא צו סגירה לבית הספר, בטענה שתכנית הלימודים בו חורגת מתכנית הלימודים האחידה הנהוגה במדינה. הנהלת בית הספר פנתה לבית המשפט בבקשה לבטל את הצו. השופט נענה לבקשתה והתיר את המשך פעילותו של בית הספר.

— ציין והסבר את העיקרון הדמוקרטי שעליו התבסס השופט בפסקתו.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

17. במהלך מערכת בחירות לכנסת, עוזרו של אחד השרים נתן שוחד לעיתונאי כדי שיפרסם כתבה אוהדת על השר. כאשר התגלה המעשה, התברר שהעוזר רצה לסייע לבחירתו מחדש של השר כדי לשמור על משרתו כעוזר השר.

— ציין והסבר את סוג העבריינות שבא לידי ביטוי במעשהו של עוזר השר.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

18. מועצה אזורית פרסמה מכרז למסירת חלקות קרקע לבנייה ביישוב קהילתי שבתחומה. ביישוב זה כל התושבים צמחונים, משום שהם מתנגדים לכל פגיעה בבעלי חיים. אחד התנאים במכרז קובע כי רק אלה שיצהירו כי אינם אוכלים בשר, יוכלו לקבל חלקת קרקע. גורמים שונים פנו אל ראש המועצה וטענו כי תנאי זה פוגע בעקרון השוויון.

בתשובתו ענה ראש המועצה כי ביישוב מתגוררים אך ורק צמחונים, והתנאי נועד לשמור על אופיו הייחודי של היישוב.

— ציין והסבר את המדיניות שבאה לידי ביטוי בתשובתו של ראש המועצה.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

19. כדי לעודד מורים ללמד ביישובים מרוחקים ממרכז הארץ, חוקקה הכנסת חוק חדש. על פי חוק זה ניתנות הטבות כספיות למורים המלמדים ביישובים מסוימים. כמעט כל היישובים האלה הם יהודיים, ואילו מורים המלמדים ביישובים ערביים, הסמוכים ליישובים יהודיים אלה, אינם זכאים להטבות אלה.

המורים שאינם זכאים להטבות עתרו לבג"ץ, בטענה שהחוק פוגע בעקרון שלטון החוק.

— ציין והסבר את המובן של שלטון החוק, שנפגע בעקבות חקיקת החוק החדש.
נמק את תשובתך על פי הקטע.

בהצלחה!